

พลังพลเมืองเข้มแข็ง

ปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ

ประเวศ วะสี

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยพยายามดิ้นรนต่อสู้ เพื่อให้เกิดความลงตัวในเรื่องประชาธิปไตย มีความรุนแรงก็หลายครั้ง มีรัฐธรรมนูญถึง ๑๘ ฉบับ และในปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๕๗ ก็เกิดความขัดแย้งรุนแรงปรึ่ม ๆ จะเกิดมิคสัญญีภัยพิบัติ จนเกิดรัฐประหารเมื่อ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ขณะนี้ก็มีกระแสใหญ่ว่าจะต้องมีการปฏิรูปประเทศ และคนไทยทุกภาคส่วนกำลังแสวงหาวิธีคิดและวิธีการว่าประชาธิปไตยของไทยจะมีคุณภาพได้อย่างไร โดยไม่ซ้ำรอยเดิมอีก

ควรสังเกตว่าตลอดเวลา ๘๐ ปีที่ผ่านมาเราสนใจประชาธิปไตยเฉพาะ”กลไกทางการเมือง” คือกลไกการเข้าสู่อำนาจเท่านั้น ไม่ได้สนใจ “สังคมประชาธิปไตย” ท่ามกลางบริบทของสังคมที่ใช้อำนาจมาแต่โบราณ ลำพังกลไกการเข้าสู่อำนาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ดังที่ปรากฏ ความไร้สมรรถนะแต่อดุมด้วยความทุจริต นานาประการ ประชาธิปไตยที่ไร้คุณภาพเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบ้านเมืองและนำไปสู่ความแตกแยก

ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ จึงเป็นประเด็นใหญ่ของการปฏิรูปการเมืองและปฏิรูปประเทศกันอยู่ในขณะนี้ แต่ก็ยังมองกันไม่ค่อยออกว่าทำอย่างไร การเมืองจะไม่กลับเข้าไปเป็นแบบเดิมอีก

ควรทำความเข้าใจเรื่องอำนาจ ว่าอำนาจมี ๓ อย่าง คือ

(๑) อำนาจรัฐ (๒) อำนาจเงิน (๓) อำนาจทางสังคม

ในสังคมใช้อำนาจนั้นเดิมใช้อำนาจรัฐ ต่อมาใช้อำนาจเงิน อำนาจรัฐเป็นอำนาจติดอาวุธ อำนาจเงินมีอำนาจกว้างขวางกว่าอำนาจรัฐ เมื่ออำนาจเงินเข้ามาใช้อำนาจรัฐด้วย อำนาจนั้นก็มากเกินไปขอบเขต และอย่างที่ ลอร์ด แอชตัน พุด “Absolute power corrupts absolutely” ก็เกิดขึ้น

ประเทศไทยยังไม่ค่อยเข้าใจอำนาจที่ ๓ คืออำนาจทางสังคม

เมื่อคนหลายคนรวมตัวกันก็เกิดอำนาจทางสังคม

อำนาจทางสังคมสามารถหยุดยั้งความไม่ถูกต้อง ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านไปจนถึงระดับชาติ และระดับนานาชาติ ตัวอย่างเช่น

โจรปล้นควาย มี ๓-๔ คน มีปืนกระบอกหนึ่ง สามารถทำความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน ทั้งๆที่ชาวบ้านมีจำนวนมากกว่า ถ้าชาวบ้านไม่รวมตัวกัน อำนาจก็ทำความเดือดร้อนรำไป แต่ถ้าชาวบ้านทั้งหมู่บ้านรวมตัวกัน เป็นอำนาจทางสังคม โจรก็ทำอันตรายไม่ได้

การรักษาป่าชายเลนที่จังหวัดตรัง ที่อำเภอสิเกา จ.ตรัง มีการให้สัมปทานป่าชายเลนชาวประมงที่ยากจนที่หากินชายฝั่งประสบความเดือดร้อน ยังมีเรือประมงขนาดใหญ่เข้ามาใช้ฉนวนลากอวนรุนชนิดชายฝั่ง ซึ่งผิดกฎหมาย แต่เขาก็ทำเพราะมีอำนาจเงิน อำนาจปืน และอิทธิพลต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง อวนลากอวนรุนคราดเอาทุกสิ่งทุกอย่างไปหมดรวมทั้งหญ้าทะเล กุ้งหอยปูปลา ไม่มีที่จะอนุบาล ชาวบ้านอดอยาก ยากจนเพิ่มขึ้น ไปร้องเรียนเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ผล ต่อมาชาวบ้านรวมตัวกันเป็นเครือข่ายรักษาทรัพยากรชายฝั่งอันดามัน อำนาจทางสังคม หยุดยั้งความไม่ถูกต้องได้

ที่ดอยสามหมื่น จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ลักลอบตัดไม้มีอำนาจเงิน อำนาจปืน และอิทธิพล มากกว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ดีๆจึงถูกฆ่าตายหรือฆ่าตัวตาย เช่นคุณสืบ นานมาแล้วที่ดอยสามหมื่น จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ลักลอบตัดไม้จะขึ้นไปตัดไม้ เจอชาวบ้านรวมตัวกันอยู่พันคน ก็ไม่สามารถทำได้ พลังทางสังคมสามารถหยุดยั้งความไม่ถูกต้อง

พลังทางสังคมทำให้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เกิดขึ้นได้ พ.ศ.๒๕๓๗-๓๘ มีการก่อตัวของกระแสการปฏิรูปการเมืองที่จะให้มีการเขียนรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับ ตามปรกติกการที่

จะให้มีการเขียนรัฐธรรมนูญ ขึ้นใหม่ทั้งฉบับโดยคนไม่มีอำนาจนั้นทำไม่ได้ ไม่มีพรรคการเมืองใดต้องการปฏิรูป แต่ความกดดันของพลังทางสังคม ทำให้พรรคการเมืองทุกพรรคโหวตเห็นด้วยกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐

International Physicians for the Prevention of Nuclear War ช่วง ๒๐-๓๐ ปี ก่อนโลกตกอยู่ในความเครียดเพราะมีการเผชิญหน้ากันด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ที่แต่ละฝ่ายมีพอที่จะทำลายโลกทั้งโลกได้หลายครั้ง มีแพทย์ชาวโซเวียตและอเมริกันก่อตัวจนเป็นขบวนการใหญ่มีสมาชิกหลายหมื่นคนที่เรียกว่า “เครือข่ายแพทย์นานาชาติเพื่อป้องกันสงครามนิวเคลียร์” ทำการรณรงค์เพื่อป้องกันการใช้อาวุธนิวเคลียร์ เครือข่ายแพทย์นานาชาตินี้ได้รับรางวัลโนเบลทางสันติภาพ นี่ก็เป็นตัวอย่างพลังทางสังคมระดับนานาชาติ

พลังทางสังคมต่อต้านอำนาจระบอบทักษิณ ระบอบทักษิณมีอำนาจอย่างสุดๆ ทั้งอำนาจเงิน อำนาจรัฐ อำนาจมวลชน อำนาจติดอาวุธ อำนาจการสื่อสาร อำนาจลอบบี้ในทางสากล เป็นอำนาจเบ็ดเสร็จยิ่งกว่าอำนาจใดๆที่เคยมีกันมาในกรุงเทพฯ กระนั้นก็ตาม เมื่อประชาชนจำนวนมากรวมตัวกันต่อต้าน ระบอบทักษิณก็ไม่สามารถทำได้ตามอำเภอใจ

พลังทางสังคมจึงเป็นพลังที่สามารถยับยั้งความไม่ถูกต้องได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน มาจนถึงระดับชาติ และระดับนานาชาติ

ฉะนั้นในการคิดอ่านเรื่องบ้านเมืองที่ดี อย่าไว้ใจเพียงคิดปรับปรุงเรื่องอำนาจรัฐและอำนาจเงินเท่านั้น แต่ขอให้คิดถึงพลังพลเมืองที่เข้มแข็ง ว่าเป็นปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ

ท่ามกลางอำนาจรัฐอำนาจเงินที่รุนแรง เรื่องดีๆเกิดขึ้นได้ยาก ยกตัวอย่าง เช่นในสหรัฐอเมริกา เครื่องมือที่ต่อต้านคอร์รัปชันของนักการเมือง ที่ได้ผลชะงัดที่สุด คือการหนังสือพิมพ์เชิงสืบสวน (**Investigative Journalism**) คือนักหนังสือพิมพ์ไปสืบสวนได้ข้อมูลเอามาเปิดเผยต่อสาธารณะ อนาคตของนักการเมืองผู้นั้นเป็นอันดับสูญ ของไทยมีนักหนังสือพิมพ์ที่พยายามทำ IJ ด้วยความลำบากแทบเลือดตากระเด็น ผลคือถูกบีบให้ออกโดยเจ้าของหนังสือพิมพ์ ซึ่งถูกอำนาจเงินบีบมาอีกต่อ

ต่อไปพลังพลเมืองจะต้องคุ้มครองคนที่ต้องการทำเรื่องดี ๆ

ท่ามกลางวิกฤตทางการเมืองที่ผ่านมา มีสิ่งดีที่เกิดขึ้น คือการตื่นตัวทางการเมืองของคนไทยจำนวนมาก จะเรียกว่าคืออะไร หรือไม่มีสิทธิ์ก็ตาม ความตื่นตัวทางการเมืองนี้ควรจะได้รับการยกระดับไปเป็นพลังพลเมืองที่มีคุณภาพ

ควรส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำของประชาชน ในทุกพื้นที่ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง ให้เป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็ง มีข้อมูล (Well-informed) ขับเคลื่อนต่อต้านคอร์รัปชันอย่างจริงจังเข้าใจประเด็นนโยบาย กำกับพฤติกรรมของนักการเมืองและของทุนมิให้สามารถย่ำยี เมื่อมีการทุ่มเทเข้าไปสู่อำนาจทางการเมืองสิ่งเลวร้ายสุด ๆ ก็เกิดขึ้น ในการปฏิรูปการเมืองคราวนี้ต้องบัญญัติโทษอย่างสูงสุดต่อการทุ่มเทเข้าไปสู่อำนาจทางการเมือง และให้พลังทางสังคม เข้ามาตรวจสอบ และเรียกร้องการลงโทษอย่างจริงจัง อย่าไว้ใจอำนาจที่เป็นทางการเท่านั้นเพราะถูกซื้อได้ง่าย

มหาวิทยาลัยควรจะปฏิรูปตัวเอง อย่างหนึ่งนั่นคือ ส่งเสริมพลังพลเมืองนิสิตนักศึกษา ทุกคนควรจะได้รับการเสริมสร้างให้เป็นพลังพลเมืองที่มีคุณภาพและมหาวิทยาลัยต้องวิจัยข้อมูลต่าง ๆ ของบ้านเมืองและนำข้อมูลไปเสริมพลังพลเมืองให้เป็นพลังพลเมืองที่รู้เท่าทัน และสามารถขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะได้ นโยบายสาธารณะที่ดีทำให้หายจนทั้งประเทศได้

การปฏิรูปการปกครองโดยคืนอำนาจไปให้ประชาชนปกครองตนเองให้มากที่สุดในรูปแบบของชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง จะเปิดพื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง ทำให้พลังพลเมืองเติบโตใหญ่ หลายจังหวัดเสนอให้มี “สภาพลเมือง” ของจังหวัด ทุกภาคส่วนควรสนับสนุนการจัดการตนเองของพื้นที่

การสื่อสารสร้างพลังพลเมือง การสื่อสารที่ดีจะสร้างพลังพลเมืองให้เติบโตใหญ่โดยรวดเร็ว ควรมียุทธศาสตร์การสื่อสารสร้างพลังพลเมือง

หากมีผู้นำที่เก่งและดีในภาคพลเมือง สัก ๑ ล้านคน ภาคพลเมืองจะเข้มแข็งมาก การสร้างพลังพลเมือง/สร้างผู้นำจึงควรเป็นระเบียบวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนควรจะร่วมกันทำ

รัฐบาลควรจะมีนโยบายในเรื่องนี้ อาจพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการสร้างผู้นำครวละมาก ๆ เช่นรุ่นละ ๑๐,๐๐๐ คน เพื่อสร้างสปิริตแห่งความร่วมมือ ขนาดใหญ่

โดยที่พลังพลเมืองที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศในการร่าง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ควรทำความเข้าใจในเรื่องนี้ และบัญญัติให้พลังพลเมืองเป็นระเบียบ วาระแห่งชาติที่จะต้องสร้าง และบัญญัติเครื่องมือที่เป็นอิสระและมีพลังในการส่งเสริม สนับสนุนให้พลังพลเมืองที่เข้มแข็งเกิดขึ้นจนเป็นวิสัยของสังคมไทย

อาจบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีต้องนำคณะรัฐมนตรีเข้าประชุมร่วมกับสภาพลเมืองปีละ ๑ หรือ ๒ ครั้ง เพื่อรับฟังข้อเสนอจากสภาพลเมือง อะไรที่ดีและพร้อมปฏิบัติให้รัฐบาลรับไป ปฏิบัติ อะไรที่ดีแต่ยังปฏิบัติไม่ได้ ให้ตั้งคณะทำงานร่วมกันไปศึกษารายละเอียดจนถึงขั้น ปฏิบัติได้และรับไปปฏิบัติ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคพลเมืองเช่นนี้ จะทำให้เกิด ความเป็น “ประชารัฐ” ที่ปรากฏในเพลงชาติที่เราร้องกันมานานแล้ว ซึ่งจะเป็นนวัตกรรม ทางการเมืองที่สร้างสรรค์

ขอให้เพื่อนคนไทย เอาใจใส่ใคร่ครวญเรื่อง “พลังพลเมือง” กันให้ดีๆ เพราะพลัง พลเมืองที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศจริงๆ

พลังพลเมืองคือ พลังสังคมประชาธิปไตย

สังคมประชาธิปไตยจะทำให้การเมืองประชาธิปไตยมีคุณภาพ